

«Η Ελλάδα έχει τη δύναμη να ωθήσει την αναμόρφωση της Ευρώπης»

Ο 77χρονος εμπνευστής του «τρίτου δρόμου» και ένας από τους κοινωνιολόγους με τη μεγαλύτερη επρροή τις τελευταίες δεκαετίες παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΓΓΙΛΙΑΝΤΕΑΣ

Λονδίνο

ΜΑΡΙΣΣΑ
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

Είναι ο εμπνευστής του «τρίτου δρόμου», αλλά έχει εγκαταλείψει αυτόν τον όρο προ πολλού. Ήταν πολιτικός σύμβουλος του βρετανού πρώπων πρωθυπουργού Τόνι Μπλερ, αλλά έχει εγκαταλείψει την πολιτική ανεπιστρεπτή. Έχει διδάξει Κοινωνιολογία από την Αμερική έως την Αυστραλία, έχει διατελέσει διευθυντής του ISE και τον ακαδημαϊκό κόσμο δεν θα τον εγκαταλείψει ποτέ. Ο 77χρονος λόρδος Αντώνιος Γκίντενς, από τους κοινωνιολόγους με τη μεγαλύτερη επίδραση τις τελευταίες δεκαετίες, παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο με μια ματιά που πάντοτε αναπροσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες πτυχές της καθημερινότητας.

Μας υποδέχθηκε στη Βουλή των Λόρδων, φιλικός σ' ένα μάλλον αυστηρό περιβάλλον, όπου και εκτυλίχθηκε μια συζήτηση από την οποία δεν έλειψαν ούτε οι βαθιές ανησυχίες του για τη σημερινή «κοινωνία υψηλού ρίσκου και υψηλών ευκαιριών» ούτε και το εύστοχο χιούμορ του. Ο κ. Γκίντενς εξέφρασε τις απώψεις του για το «μισοτελειωμένο σχέδιο της ευρωζώνης», τη βαθιά ανισότητα στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανάγκη για εσωτερικές αλλά και δομικές μεταρρυθμίσεις. Εσωτερικές μεταρρυθμίσεις «που αφορούν την Ελλάδα αλλά και τη Γερμανία» και συνολικές αναμορφώσεις που θα χρειαστούν την συμμετοχή εθνικών κυβερνήσεων, ευρωπαϊκών πηγεών και οικονομολόγων εκπροσώπων της Ένωσης.

Η πολυσυζητημένη έξοδος της Ελλάδας από την ευρωζώνη είναι για τον ίδιο μάλλον ένα σενάριο φαντασίας. Μάλιστα, κατά τη γνώμη του, η κρίση της Ελλάδας και της Ενωσης με τους κατάλληλους χειρισμούς μπορεί να οδηγήσει σε μια καλύτερη Ευρώπη. «Η Ευρωπαϊκή Ένωση, άλλωστε, αναβαθμίζεται κατά κύριο λόγο μέσα από κρίσεις» τονίζει. Το μιστικό είναι να θέτεις τις επιμέρους εξελίξεις – όπως είναι η κρίση του ευρώ, ο πόλεμος στην Ουκρανία, η ισοπέδωση της Μέσης Ανατολής αλλά και η κλιματική αλλαγή, που αποτελεί τη μεγαλύτερη ανησυχία του Γκίντενς σήμερα – στο ευρύτερο πλαίσιο του πρωτόγνωρου, ψηφιοποιημένου, οικονομικά διασυνδεδεμένου κόσμου που έχει ανοιχτεί μπροστά μας, με όλες τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που αυτός επιφύλασσει.

Είναι προφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διέρχεται μια κρίση με διαφορετικές εκφάνσεις και συνεπώς αλλάζει. Μπορεί κανείς να προβλέψει προς ποια κατεύθυνση;

Ολος ο κόσμος αλλάζει. Ζούμε σε μια «κοινωνία υψηλού ρίσκου - υψηλών ευκαιριών», όπως μ' αρέσει να την αποκαλέ. Εχουμε προκάλεσει πρωτοφανή ρίσκα σε παγκόσμιο επίπεδο – από την απλή αύξηση του πληθυσμού έως την κλιματική καταστροφή – και άλλες τόσες, σχεδόν εξίσου αποστομωτικές ευκαιρίες – όπως, για παράδειγμα, την πολλά υποσχόμενη ρομποτική. Το πρόβλημα είναι ότι παγκόσμια ενσωμάτωση σ' αυτήν την κοινωνία δεν έχει ιστορικό προηγούμενο. Δεν υπάρχει, δηλαδή, η εμπειρία που να δείξει τον δρόμο για την αντιμετώπιση των ρυγμάτων και της κοινωνικής δυσμένειας που προκύπτουν από τις νέες αλλαγές. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο είναι αδύνατο να προβλέψει κανείς πού θα οδηγήσει αυτή η κρίση, από τη στιγμή μάλιστα

που το ευρωπαϊκό περιβάλλον εξαρτάται από πολλούς παράγοντες.

Μία από τις κρίσεις που αντιμετωπίζει η Ενωση είναι η άνοδος του λαϊκισμού. Πώς θα εξηγούσατε την εμφάνιση αυτού του φαινομένου στην «κοινωνία υψηλού ρίσκου - υψηλών ευκαιριών»;

Υπάρχουν πολλές, διαφορετικές εξηγήσεις για την άνοδο του λαϊκισμού στην Ευρώπη, οι οποίες δεν περιορίζονται στην, αδιαμφισβίτη παρ' όλα αυτά, σύνδεση του με την κρίση του ευρώ. Τάσεις λαϊκισμού εμφανίζονται σήμερα στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες του κόσμου. Αυτό σίγουρα έχει να κάνει με τις ριζικές αλλαγές που έχουν επιφέρει οι νέες τεχνολογίες. Για παράδειγμα, μ' ένα smartphone στην τσέπη και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στις υπηρεσίες του καθένας από εμάς αισθάνεται πιο ενδυναμωμένος ως πολίτης – και καθένας από εμάς είναι πράγματι πιο ενδυναμωμένος. Αυτό αμέσως επηρεάζει τον τρόπο που αντιλαμβάνεται ο πολίτης τη σχέση του με την εξουσία. Κι αυτός είναι ένας από τους πολλούς δρόμους για την εδραίωση του λαϊκισμού.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται ακόμη στη φάση της θεραπείας της οικονομικής κρίσης που τη χτύπησε πριν από επτά χρόνια, χωρίς ορατά αποτελέσματα, όπως αποδεικνύει η σημερινή ελληνική κρίση που απειλεί και τη σταθερότητα της ευρωζώνης. Πού οφελείται αυτή η αδυναμία;

Κατ' αρχάς, μια κρίση τέτοιου μεγέθους δεν θα συνέβαινε πριν από την ανάδυση του παγκόσμιου πλεκτρονικού συστήματος οικονομίας. Το χρήμα είναι σε πλεκτρονική μορφή, μεταφέρεται από τη μια άκρη του κόσμου

στηγιαία. Με άλλα λόγια, το Διαδίκτυο έχει οδηγήσει σ' έναν κόσμο διαφανή, όπου ο χειρισμός μιας οικονομικής κρίσης, ο περιορισμός της δηλαδή, είναι εξαιρετικά δύσκολος, ενώ ο πανικός είναι αναπόφευκτος. Άλλα το βασικότερο πρόβλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι η ευρωζώνη είναι ένα μισοτελειωμένο εγχείρημα. Μιλάμε για έναν οικονομικό φε-

Κανείς δεν μπορεί να ξέρει ούτε τι σκέφτεται ο κάθε ευρωπαϊκός αρχηγός ούτε πώς θα συνεργαστούν μεταξύ τους. Που σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει με βεβαιότητα να προκύψει τελικά το χειρότερο σενάριο, δηλαδή μια κρίση έξω από τον έλεγχο όλων

ντεραλισμό χωρίς το σπίριγμα ενός πολιτικού φεντεραλισμού – ένα ενιαίο νόμισμα, με παγκόσμια επίδραση, με χωρίς τους κατάλληλους θεσμούς που να το προστατεύουν.

Κατά τη γνώμη σας, τι περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη μορφή του εγκειρήματος της ευρωζώνης ή, με άλλα λόγια, πώς μπορεί να οχυρωθεί το ευρώ απέναντι σε μια οικονομική κρίση;
Αυτό που λέπει είναι ένα αρμόδιο, ενιαίο

UNIVERSITY OF Salford

τραπεζικό σύστημα που να διαμοιράζει τα κέρδη αλλά και τα ρίσκα ισότιμα ανάμεσα στα φτωχότερα και πλουσιότερα κράτη - μέλη της ζώνης του ευρώ. Επίσης, πρέπει να υπάρχουν κεφάλαια που να προβλέπονται αποκλειστικά για την αποθεραπεία τέτοιων σοκ, όπως είναι για παράδειγμα η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, τα οποία απειλούν τη σταθερότητα και συνοχή της ευρωζώνης. Κατά μια ειρωνεία, αυτής ακριβώς η μισοτελειωμένη φύση της ευρωζώνης βρίσκεται πίσω από την κυριαρχία της Γερμανίας. Και σήμερα η Γερμανία ή η τρόικα ή οι θεσμοί, όπως τους αποκαλούμε τώρα, στέκονται εμπόδιο στον δρόμο για την ολοκλήρωση αυτού του σχεδίου, ολοκλήρωση που θα σημαίνει ένα δημοκρατικό, πανευρωπαϊκό σύστημα νομισματικής διαχείρισης. Τελικά, όπως αποδεικνύεται από τον εύθραυστο χαρακτήρα της ευρωζώνης, δεν μπορούν να συνεχίσουν οι μεγάλες χώρες της ΕΕ να απολαμβάνουν τα οικονομικά κέρδη της ευρωπαϊκής συνεργασίας και να συμπεριφέρονται σαν ανεξάρτητοι παίκτες όποτε τους βολεύει.

Πώς εκτιμάτε την εκλογή της νέας ελληνικής κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ και τη στροφή της προς μια διαφορετική στρατηγική διαπραγμάτευσης με τους ευρωπαίους εταίρους;

Νομίζω ότι η ελληνική κυβέρνηση έχει πολύ περισσότερη δύναμη από όσα φαίνεται μέσα από τις συναντήσεις και διαπραγμάτευσεις αυτών των πημέρων. Αυτό γιατί η Ελλάδα είναι σε θέση να πυροδοτήσει τις αλλαγές που θα ολοκληρώσουν το σχέδιο της ευρωζώνης. Με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι μεταρρυθμίσεις στο σύστημα του χρέους που ζητεί η χώρα θα συνοδευτούν από μια ευρύτερη ευρωπαϊκή στρατηγική με άξονα την επένδυση, την ανά-

πτυξη και την παραγωγή θέσεων εργασίας. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν θα επιτευχθεί μόνο από κυβερνήσεις, είτε αυτές είναι αριστερές είτε είναι δεξιές. Η ελληπτή δομή της ευρωζώνης δεν επιτρέπει κάτι τέτοιο. Γι' αυτό και οι επιρροές απ' όλους τους ευρωπαϊκούς πρωταγωνιστές είναι ίσως πιο καθοριστικές. Στην Ελλάδα λοιπόν εναπόκειται η ελπίδα ότι θα αθηνεί για μια συνολική αναμόρφωση.

Τι προέχει για την έξοδο από την ελληνική κρίση και τη σταθεροποίηση της ευρωζώνης, μια αναμόρφωση εκ των έσω, με μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό των αδύναμων χωρών, ή ένα ευρύτερο πρόγραμμα που θα αποσκοπεί στη συνολική αναμόρφωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Κανείς δεν αμφισβιτεί ότι οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες είναι απαραίτητες. Κατά τη γνώμη μου, βέβαια, μία από αυτές είναι και η Γερμανία. Το δικό της ελάττωμα σχετίζεται κυρίως με την προβληματική γήρανση του πληθυσμού και την υπογεννητικότητα. Παρ' όλα αυτά, οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις δεν αρκούν. Ούτε θα οδηγήσει ποτέ στην ανάπτυξη η στρατηγική λιτότητας. Η λιτότητα λειτουργεί μόνο σε περιορισμένο χρονικό διάστημα ως ένας μοχλός για την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων. Αν όμως διατηρηθεί επ' αόριστον, τότε τα ίδια τα κέρδη χάνονται. Χρειάζεται μια συνολική, δομική αναμόρφωση στην ΕΕ. Άκομη κι αν επιτευχθεί μια συμφωνία και μια διέξοδος στην ελληνική κρίση, θα χρειαστεί η διαμόρφωση ενός πανευρωπαϊκού προγράμματος επένδυσης. Μόνο έτσι θα επιτευχθούν η επιστροφή στην ανάπτυξη, η παραγωγή νέων θέσεων εργασίας και η ανάσα που ζητούν οι Ελλάδα αλλά και πολλές χώρες της Ευρώπης.

«ΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΠΟΚΕΡ»

«Οι υποθέσεις περί Grexit είναι κενές νοήματα»

Δεδομένης της σκληρής στάσης που τηρούν οι ευρωπαίοι υποστηρικτές της λιτότητας αλλά και χώρες που δοκιμάστηκαν από τέτοιες μεταρρυθμίσεις, πώς θα επιτευχθεί μια συλλογική προσπάθεια για ένα διαφορετικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα;

Ηδη έχουν γίνει κάποια σημαντικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση. Ο Μάριο Ντράγκι, για παράδειγμα, έχει κατορθωσει να μετατοπίσει το κέντρο βάρους της ευρωπαϊκής γνώμης από την, κατά κύριο λόγο γερμανική, θέση της αυστηρής λιτότητας. Πιο συγκεκριμένα, με το σπίσιμο του σχεδίου Γιούνκερ και της ποσοτικής χαλάρωσης, παρά τη σημαντική γερμανική αντίσταση, ο ίδιος έχει δείξει τον δρόμο για μια φιλοεπενδυτική πολιτική. Δεδομένου ότι βρίσκεται σε πολύ σημαντική θέση ο ίδιος, μπορεί να συνεχίσει αυτή τη στρατηγική υπέρ. Ωστόσο, είναι αδύνατον να γνωρίζεις τι σκέφτονται όλοι οι ευρωπαίοι πρωταγωνιστές. Υπό αυτήν την έννοια, παρακόλουθούμε ένα παιχνίδι πόκερ.

Αμφιβάλλω για το κατά πόσο αυτά θα δουλέψουν. Το θετικό είναι ότι ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο υπάρχει ισχυρό κίνητρο απ' όλες τις πλευρές να βρεθεί μια συμφωνία. Φυσικά, κανείς δεν μπορεί να ξέρει ούτε τι σκέφτεται ο κάθε ευρωπαίος αρχηγός ούτε πώς θα συνεργαστούν μεταξύ τους. Που σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει με βεβαίωτη προκύψει τελικά το χειρότερο σενάριο, δηλαδή μια κρίση έξω από τον έλεγχο όλων. Πόσω μάλλον θαν δεν μιλάμε για μία μόνο κρίση αλλά για τρεις. Γιατί μαζί με την κρίση του ευρώ αντιμετωπίζουμε την κρίση στην Ουκρανία, με όλους τους γεωπολιτικούς κινδύνους που αυτή επιφυλάσσει, και την απόλυτη καταστροφή στη Μέση Ανατολή, στο κατώφλι της Ευρώπης.

Ποια είναι η επίδραση της ελληνικής και κατ' επέκταση ευρωπαϊκής κρίσης στο πολιτικό πεδίο της Βρετανίας, η οποία μάλιστα βρίσκεται ενώπιον γενικών εκλογών;

Οποιος επικειρίσει να κανείσει σαφείς προβλέψεις για τις πολιτικές εξελίξεις στη Βρετανία δεν θα πείσει κανέναν. Πρόκειται για ένα πρωτάκουστα ρευστό τοπίο. Το μόνο σήγουρο είναι ότι πιο φύση της Βρετανίας αλλάζει μπροστά στα μάτια μας. Ποτέ έως σήμερα δεγκάνητον το Ηνωμένο Βασίλειο τόσο δικασμένο. Φυσικά η σχέση της Βρετανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το εάν και με πόση αποτελεσματικότητα θα τερματιστεί η κρίση της ευρωζώνης και της Ελλάδας. Αν επιτευχθεί μια αποτελεσματική επιστροφή στην ανάπτυξη, σήγουρα η Βρετανία θα ισχυροποιήσει τη θέση της μέσα στην Ένωση.

Θα ήσασταν πρόθυμος να συνεργαστεί με πολιτικό σύμβουλος με την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ;

Οχι, δεν θα ξανασυνεργάζουμε με κανένα πολιτικό κόμμα. Γι' αυτό άλλωστε έχω σταματήσει να χρησιμοποιώ την έννοια «τρίτος δρόμος». Εκεί παρεμπνευτεί πολύ και από πολλούς αυτός ο όρος, όπως και κάθε άλλη θεωρία η οποία, όταν μετενσαρκώνεται στην πολιτική, αποκτά εντελώς διαφορετικό νόημα. Η πολιτική εξαρτάται πάντοτε από τα συμφέροντα. Προτιμώ τη ζωή του ακαδημαϊκού.

Ωστόσο οι χώρες, και η Βρετανία ειδικότερα, δηλώνουν προετοιμασμένες για ένα πιθανό Grexit και τις συνέπειές του.

Ελπίζω να υπάρχουν πράγματα τα σχέδια που θα μπορέσουν να περιορίσουν την εξάπλωση της οικονομικής κρίσης.

Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Μάριο Ντράγκι συζητά με τη γερμανίδα καγκελάριο Ανγκελα Μέρκελ στη Φρανκφούρτη